

Bożena Siemionko

Prace konserwatorskie w woj. ciechanowskim w latach 1976-1980

Ochrona Zabytków 46/1 (180), 90-98

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRACE KONSERWATORSKIE W WOJ. CIECHANOWSKIM W LATACH 1976-1980

Przedmiotem niniejszego sprawozdania jest działalność Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Ciechanowie w latach 1976-1980 oraz dokonania w zakresie odnowy zabytków we wspomnianym okresie. Województwo ciechanowskie powstało w 1975 r., w tym też roku powołano służbę konserwatorską, składającą się z dwóch osób — WKZ i Archeologa. Wojewódzki Konserwator Zabytków w Ciechanowie działalnością swoją objął tereny (w całości lub części) dawnych powiatów Płońsk, Pułtusk, Ciechanów, Maków, Sierpc, Przasnysz, Mława, Żuromin i Działdowo, czyli tereny podległe d. woj. warszawskiemu i olsztyńskiemu, dlatego też pierwszy rok działania WKZ przeznaczony był głównie na przejmowanie dokumentacji z tych właśnie województw. Według ocen WKZ, zawartych w sprawozdaniu rocznym z 1976 r. większość zabytkowych obiektów położonych na terenie woj. ciechanowskiego znajdowała się w złym stanie technicznym, nie posiadała właściwej opieki i ulegała systematycznej dewastacji. W tym też okresie w sferze zainteresowania WKZ znajdowało się m.in. ponad 50 zabytkowych budynków, planowanych do remontu i adaptacji. Jednak w związku z brakiem odpowiednich fachowców i szczupłą obsadą kadrową samej służby konserwatorskiej prace ewidencyjne, dokumentacyjne, budowlano-konserwatorskie i nadzorcze nie mogły być prowadzone w pożądanym zakresie.

W 1976 r. utworzono Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków, które do końca swojej działalności pozostawało w ścisłej współpracy i dyspozycji WKZ.

W omawianym okresie dokonano 275 wpisów do rejestru zabytków, głównie obiektów architektury, parków i obiektów archeologicznych.

Prowadzono prace konserwatorsko-budowlane w 51 obiektach m.in. na Zamku w Pułtusku, Działdowie i Ciechanowie oraz prace remontowe, renowacyjne i osuszeniowe (te w obiektach uszkodzonych przez powódź na terenie Pułtuska, m.in. rejon ulic Rynek, Piotra Skargi, Wolności, Armii Czerwonej, Staszica i Słowackiego). Inwestorami tych prac oprócz WKZ byli właściciele bądź użytkownicy obiektów. Wykonawcami zaś zarówno specjaliści z PP PKZ O/Warszawa i O/Gdańsk, jak rów-

nież spółdzielnie rzemieślnicze, czy w wypadku obiektów podległych PGR-om, własne ekipy budowlane. W okresie tym wiele obiektów zmieniło użytkowników. Trwały pertraktacje zmierzające do przejęcia 22 obiektów, nie wszystkie jednak udało się sfinalizować.

1. CHAMSK (gm. Żuromin) — Dwór, stan przed remontem (fot. K.Kaliściak 1979)

Wśród obiektów przejętych do zagospodarowania wymienić należy:

— Dwór i park w Dłużniewie (gm. Baboszewo) przez Wojewódzki Fundusz Turystyki i Wypoczynku w Ciechanowie na zajazd turystyczny.

— Dworek i park w Dziektarzewie (gm. Baboszewo) przez „Stolbud” w Baboszewie na ośrodek wypoczynkowy.

— D. kuźnia w Kisinach (gm. Działdowo) przez Urząd Miasta w Działdowie na klub „Ruchu”.

— Dworek w Sulerzyżu (gm. Gliniojeck) z parkiem przez osobę prywatną.

— Pałac i park w Luboradzu (gm. Ojrzeń) przez Ministerstwo Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych na ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy.

— Dworek i park w Żochach (gm. Ojrzeń) przez RSP w Żochach na cele administracyjno-socjalne.

— Spichlerz „Lelewełówka” w Mławie przez Oddział PTTK w Mławie na siedzibę

organizacyjną.

— Dom w Bieżuniu, ul. Rynek 19 przez Muzeum Regionalne w Bieżuniu na Dom Artysty.

— Wiatrak koźlak w Gołyminiu Nowym przez osobę fizyczną na cele rekreacyjne (przeniesiony do woj. ostrołęckiego).

— Pałac i park w Dłutowie (gm. Lidzbark Welski) przez Kuratorium Oświaty i Wychowania w Ciechanowie na Dom Dziecka.

— Dwór i park w Bogustawicach (gm. Płońsk) przez Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego (dalej: UW) w Ciechanowie na dom opieki społecznej.

— Dwór i park w Dąbku (gm. Stupsk) przez Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej UW w Ciechanowie na dom opieki społecznej.

— Dworek i park w Lipowcu przez Urząd Gminy w Lipowcu na dom starców.

— Zespół „Krzewni” w Gołotczyźnie (gm. Sońsk) przez Muzeum im. A.Świętochowskiego na cele muzealne.

— Młyn wodny w Lesiażu (gm. Rybno) przez osoby fizyczne na cele użytkowo-rekreacyjne.

— Młyn wodny w Kurojadach (gm. Lidzbark Welski) przez Techniczną Obsługę Rolnictwa w Warszawie na ośrodek wypoczynkowy.

Nie wszystkie jednak obiekty udało się uratować. Całkowitemu spaleni uległ drewniany dworek w Bądkowie (gm. Sońsk). Bez uzgodnienia z WKZ dokonano rozbiórki domu przy ul. Kilińskiego 2 w Ciechanowie. Rozebrano również trzy zabytkowe budynki drewniane z XIX w. w Dzierżąni, XIX-wieczną drewnianą plebanię w Lekowie, wiatrak w Niedzborzu i Rąbieżu, XVIII-wieczną chatę w Strzegocinie.

W okresie tym na zlecenie zarówno WKZ, jak i inwestorów czy użytkowników wykonano szereg dokumentacji. Opracowano projekty rewitalizacji Pułtuska (Wyspa i Stare Miasto) — wykonawca IPRA Politechnika Warszawska, Ciechanowa (Centrum i okolice Rynku), plan ogólnego zagospodarowania Szreńska. Opracowano także Studium historyczno-urbanistyczne do projektu rewitalizacji zespołu staromiejskiego Działdowa (wykonawca PP PKZ O/Gdańsk), Bieżunia i Płońska (wykonawca PP PKZ O/Warszawa). Dla 12 obiektów (kościół, pałace, zamki, dwory) wykonano do-

kumentacje historyczno-architektoniczne (wykonawca PP PKZ O/Warszawa). Dla 6 obiektów architektonicznych (Kozńewo — dwór, Radzanów — synagoga, Mława — 4 kamienice secesyjne) oraz dla 8 epitafiów z Bazyliki w Pułtusku wykonano inwentaryzację fotogrametryczną (wykonawca PP PKZ O/Warszawa).

wych epitafiów z Bazyliki, dla których PP PKZ O/Warszawa przeprowadziły inwentaryzację fotogrametryczną. Również w czynie społecznym PKZ O/Warszawa wykonały zabiegi zabezpieczające przy poważnie zniszczonym w trakcie powodzi otłarzu i 2 rzeźbach z Kaplicy Noskowskiego. Specjaliści z Pracowni

— Płońsk — Grodzisko wczesnośredniowieczne
— Szeńsk — Grodzisko wczesnośredniowieczne i Zamek rycerski
— Modła — Cmentarzysko wczesnorzymskie
— Siemiątkowo Koziebrodzkie — Cmentarzysko wczesnorzymskie.
Wykonawcami tych prac byli specjaliści z PKZ, Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych, Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej.

Poza pracami wykopaliskowymi wykonano również badania paleobotaniczne warstw kulturowych i osadów torfowych w rejonie Wzgórza Zamkowego (w Pułtusku) i pradolina Narwi (wykonawca Zespół naukowców z Uniwersytetu Poznańskiego) oraz opracowania kameralne i konserwację materiału zabytkowego z prac wykopaliskowych na Zamku w Ciechanowie (wykonawca PKZ Warszawa — M. Pikulińska-Ciuk).

ZABYTKI NIERUCHOME

Baboszewo — kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej, murowany neogotycki, wzniesiony w latach 1909—1914 według projektu arch. Stefana Szyllera. Uszkodzony w działaniach wojennych 1915 r., odbudowany również według proj. S. Szyllera. W latach 1978—1980 staraniem parafii przeprowadzono remont dachu kościoła. Ułożone nowe pokrycie z blachy miedzianej. Wymieniono bądź uzupełniono zniszczone elementy drewnianej więźby dachowej. Prace wykonano systemem gospodarczym.

Bądkowo (gm. Sońsk) — dwór drewniany wzniesiony w początku XIX w.

W 1978 r. na zlecenie WKZ wykonano inwentaryzację oraz dokumentację historyczno-architektoniczną obiektu (PKZ Warszawa — autorka E. Kozłowska). W tym też roku obiekt uległ całkowitemu spaleni.

Biezuń — zespół pałacowo-parkowy, w skład którego wchodzi: dwór murowany z 1766—1780 (być może z wykorzystaniem wcześniejszych murów z 1 połowy XVII w.), 2 oficyny murowane (jedna — pozostałość pierwotnego zachodniego skrzydła mieszkalnego, druga tzw. Arianka, w XIX w. przerobiona na spichlerz) oraz resztki parku.

Na początku lat siedemdziesiątych obiekt przejęty przez Instytut Przemysłu Gumowego „Stomil” na ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy. W okresie obejmującym niniejsze sprawozdanie PP PKZ O/Warszawa prowadziło prace budowlano-konserwatorskie, związane z adaptacją zespołu na wspomniany ośrodek. W budynku pałacowym odgruzowano i wyremontowano piwnice, wyremontowano więźbę dachową, prowadzono roboty przy murach parteru i I piętra. Odbudowano (stan surowy) oficynę

2. DŁUTOWO (gm. Naruszewo) — Pałac (fot. K.Kaliściak 1980)

Wykonano również wiele innych dokumentacji, m.in. ekspertyzy techniczne, orzeczenia konstrukcyjne, orzeczenia mykologiczne, inwentaryzacyjne, opracowania projektowe. Osiem obiektów poddano badaniom architektonicznym (wykonawca PP PKZ O/Warszawa i O/Gdańsk). Obok prac konserwatorskich na obiektach nieruchomości, zabiegom konserwatorskim poddano również wiele obiektów ruchomych, pochodzących głównie z kościołów i muzeów. Konserwowano otłarze, obrazy sztalugowe, polichromie, epitafia, rzeźby, feretrony, zbiór 600 listów (z Muzeum w Gołotczyźnie). Pełnej konserwacji (wystrój wnętrza i wyposażenie) poddano kościoły w Dzierżgowie i Lekowie. Prowadzono konserwację wystroju sztukatorskiego kamienic secesyjnych w Mławie, a także nagrobków na cmentarzu w Opinogórze. Prace te wykonywali specjaliści z PKZ, „Plastyki” oraz wykonawcy indywidualni, posiadający stosowne uprawnienia.

Dodatkowo od roku 1979 realizowano Uchwałę Rady Ministrów w sprawie likwidacji skutków powodzi, wykonując prace konserwatorskie przy wystroju i wyposażeniu wnętrz obiektów sakralnych w Pułtusku. Poddano konserwacji 6 epitafiów, 5 obrazów, feretron (wykonawca zespoły z „Plastyki”), ołtarz św. Andrzeja (wykonawca M. Żołądek) z Bazyliki, 11 obrazów ołtarzowych z kościołów p.w. Św. Piotra i Pawła oraz Św. Józefa (wykonawca F.Kędzior i A. Fedorowicz). ASP w Warszawie wykonała w czynie społecznym konserwację 8 baroko-

Konserwacji Zabytków w Poznaniu i Wrocławiu wykonywali konserwację ołtarzy bocznych, Zakłady Wytwórcze Mebli Artystycznych w Henrykowie — szafki zegarowej, a ASP w Warszawie — epitafium A.Zaluskiego z Bazyliki.

Działaniom konserwatorskim poddane zostały także założenia parkowe. W omawianym okresie opracowaniami ewidencyjnymi objęto 55 obiektów (wykonawca Zespół rzeczoznawców z SITO NOT pod kier. Z.Glotz — 52 dokumentacje oraz A.Olszewski 3 dokumentacje). Wykonano również projekty renowacji dla 14 parków: Chamsk, Grzybiny, Lidzbark Welski, Myślęta, Ruszkowo, Rutkowice, Sławkowo, Wlewsk, Zielona (wykonawca Okręgowe Przedsiębiorstwo Hodowli i Nasiennictwa Ogrodniczego Zielonki — Ulrichów), Krasne, Luberadź (wykonawca BPBK „Stolica”), Księży Dwór (wykonawca SITO NOT) oraz Niewikła i Żochy. Dla parku w Szeńsku wykonano mapę sytuacyjno-wysokościową (WBG Mława). W 10 obiektach (Dłużniewo, Grzybiny, Krasne, Księży Dwór, Lidzbark Welski, Luberadź, Myślęta, Nacpolsk, Opinogóra, Wlewsk) prowadzono prace renowacyjne.

Oprócz wymienionych wyżej prac, w omawianym okresie prowadzono również badania archeologiczne na 24 stanowiskach, w tym wieloletnie badania wykopaliskowe na stanowiskach:

- Pułtusk — Wzgórze zamkowe
- Pułtusk — Stare Miasto
- Ciechanów — Zamek

I, prowadzono prace murowe w oficynie II. Ponadto pogłębiono fosę oraz prowadzono badania archeologiczne.

Dokumentację projektowo-techniczną wykonały PP PKZ O/Toruń, projekt aranżacji wnętrza — PKZ—ZWMA Henryków.

Biezuń — drewniany dworek S. Gołębiowskiego wzniesiony w 1822 r. jako „burmistrzówka”, będący obiektem zabytkowym mieszczącym zbiory o charakterze muzealnym.

W 1976 r. Muzeum Regionalne w Bieżuniu wspomaganie finansowo przez WKZ przeprowadziło sposobem gospodarczym remont kapitalny i adaptację obiektu.

Biezuń — dom drewniany przy ul. Rynek 19 wybudowany w końcu XVIII w., przebudowany po połowie XIX w. W 1979 r. przejęty przez Muzeum Regionalne w Bieżuniu z przeznaczeniem na Dom Artysty. W 1980 r. brygada remontowo-budowlana zorganizowana przy Muzeum rozpoczęła prace remontowo-konserwatorskie (częściowo finansowane przez WKZ) przy budynku muzealnym. Dokumentację architektoniczną i techniczną wykonał M. Wiśniewski.

Chamsk (gm. Żuromin) — dwór wzniesiony w 3 ćwierci XIX w. W roku 1980 rozpoczęto remont kapitalny i adaptację obiektu dla potrzeb administracyjno-socjalnych Zakładu Rolnego (wykonawca grupa budowlana PGR w Zielonej). Dokumentację

projektową (na zlecenie PGR w Zielonej) wykonał Terenowy Zespół Usług Projektowych w Mławie.

Chrcynno (gm. Nasielsk) — pałac murowany neogotycki wzniesiony w I połowie XIX w. według projektu H. Marconiego, otoczony parkiem krajobrazowym, zachował się w postaci ruiny, nie użytkowany. W 1979 r. na zlecenie WKZ opracowano dokumentację historyczno-architektoniczną obiektu (T. Bartosiewicz).

Ciechanów — kościół farny murowany p.w. Narodzenia NMP zbudowany w 1 ćwierci XVI w. Zniszczony w wojnach szwedzkich 1657 r. oraz na początku XVIII w. Restaurowany 1781 r. staraniem ks. M. Rydzewskiego. W 1807 r. użytkowany przez wojska francuskie jako piekarnia. Restaurowany wielokrotnie (1822—1823, 1876—1878, 1913, po 1920, 1945—1954). W 1979 r. w oparciu o projekt (koncepcja prof. W. Zina) nowej aranżacji wnętrza Kaplicy maryjnej ułożono nową posadzkę z marmuru wraz z cokolem, a także wstawiono skromne witraże w okna. Koszty prac realizowanych sposobem gospodarczym pokryła parafia.

Ciechanów — kościół poaugustiański p.w. Nawiedzenia NMP, murowany wzniesiony w 1 ćwierci XVI w. jako trzynawowa bazylika. Uszkodzony w czasie wojen szwedzkich około połowy XVII w. (w tym czasie

rozebrano prawdopodobnie nawy boczne). Odnawiany wielokrotnie (3 ćwierć XIX w., po drugiej wojnie światowej).

W 1979 r. z inicjatywy parafii sposobem gospodarczym wykonano prace osuszeniowe silnie zawilgoconych murów, zakładając drenaż opaskowy wokół obiektu.

Ciechanów — zamek zbudowany w 3 dekadzie XV w. z inicjatywy księcia mazowieckiego Janusza Starego, przy udziale muratora Nikłosa. Rozbudowany w XV i XVI w. Poddany renowacji w 1547 r. Po 1556 r. uległ procesowi niszczenia. W 1657 r. zniszczony przez Szwedów. Około 1800 r. rozebrano wszystkie zabudowania wewnętrzne. Remontowany w 1909 i 1921 r. Od roku 1974 przeprowadzono prace konserwatorsko-budowlane na obiekcie, zmierzające do zabezpieczenia, konserwacji murów, adaptacji baszt na punkt muzealny, zagospodarowania dziedzińca, otoczenia, rekonstrukcji piwnic i fosy. Konserwacji poddano obie baszty, zabezpieczono fundamenty Domu Dużego i przedbramia. Dokonano reperacji lica i zmiękczenia korony murów. Wykonano instalację elektryczną. Wykonawcą robót budowlanych i pełniących nadzór konserwatorski był Oddział Warszawski PKZ, który w 1979 r. bez uzgodnienia z inwestorem (WKZ) wstrzymał prace budowlano-konserwatorskie na obiekcie, a wznowił je dopiero w 1981 r. Równocześnie z pracami budowlano-konserwatorskimi prowadzono prace dokumen-

3. KOŹNIEWO (gm. Sońsk) — Dwór
(fot. J. Szandrowski 1978)

tacyjne i projektowe (PP PKZ O/Warszawa). Wykonano studium historyczno-architektoniczne zamku, koncepcję konserwacji i adaptacji ruin zamku, projekty ukształtowania dziedzińca i korony murów obwodowych, projekty zabezpieczenia przedbramia, odbudowy i adaptacji piwnicy Domu Dużego, projekty techniczne, detali, pomiaru sytuacyjno-wysokościowego terenu zamkowego. Obiekt poddano badaniom architektonicznym. Od roku 1977 prowadzono badania archeologiczne.

4. KRÓLEWO (gm. Nowe Miasto) — Kościół parafialny (fot. K. Kaliściak 1980)

Ciechanów — Bank Spółdzielczy murowany, wybudowany w latach dwudziestych XX w.

W roku 1979 przeprowadzono remont kapitalny dachu (z przetożeniem dachówki i impregnacją więźby) oraz osuszenie murów przyziemia. Wykonawcą robót budowlanych była Spółdzielnia Rzemieślnicza z Ciechanowa, zaś instalacji osuszającej Spółdzielnia Budowlana Robót Specjalistycznych z Żabek k. Warszawy. Inwestorem był Bank Spółdzielczy w Ciechanowie.

Ciechanów — kamienica eklektyczna przy ul. Ściegiennego 2, murowana z 1912 r.

W 1977 r. na zlecenie WKZ Wojewódzkie Biuro Projektów z Warszawy opracowało dokumentację przedprojektową: inwentaryzację architektoniczną i fotograficzną, ocenę stanu technicznego oraz analizę możliwości adaptacyjnych obiektu w związku z jego przeznaczeniem na Bibliotekę Wojewódzką.

Cieksyn (gm. Nasielsk) — kościół parafialny p.w. św. Doroty gotycko-renaansowy wzniesiony w 3 ćwierci XVI w. Wielokrotnie remontowany (1719, 1823, 1867—1879 oraz 1909—1911, 1947—1948, 1975—1976).

W 1980 r. z inicjatywy parafii wykonano odnowienie wnętrza kościoła, dobierając odpowiednią kolorystykę ścian i sklepień. Prace prowadziła ekipa malarska Piotra Warzyńskiego z Augustowa.

Dłutowo (gm. Lidzbark) — zespół pałacowy z połowy XIX w., w skład którego wchodzi: pałac romantyczny z pseudo-obronną wieżą, tzw. apteczka oraz park krajobrazowy.

W latach 1979—1980 z inicjatywy WKZ wykonano dokumentację historyczno-architektoniczną obiektu (PP PKZ O/Warszawa). W 1980 r. przystąpiono do wykonania prac remontowo - zabezpieczających w budynku pałacu (odgruzowano pomieszczenia, zbito zmurszałe tynki w piwnicach oraz zabezpieczono dach) oraz tzw. apteczki (wymiana instalacji, odnowienie pomieszczeń). Prace wykonano sposobem gospodarczym siłami Technikum Budowlanego w Mławie. Inwestorem było Kuratorium Oświaty i Wychowania w Ciechanowie.

Dłużniewo (gm. Baboszewo) — dwór murowany wzniesiony w 3 ćwierci XIX w.

Obiekt przejęty (wraz z parkiem) w 1976 r. przez Wojewódzki Fundusz Turystyki i Wypoczynku w Ciechanowie z przeznaczeniem na zajazd turystyczny. W 1979 r. wykonano roboty budowlane związane z kapitalnym remontem i adaptacją obiektu (wykonawca PBK w Płońsku). Inwestorem był Ośrodek Sportu i Turystyki w Płońsku.

Drogiszka (gm. Strzegowo) — kościół filialny p.w. Św. Krzyża, drewniany wzniesiony w 1644 lub 1668 r. Remontowany w 1933 r. W 1980 r. ekipa górali podhalańskich wykonała remont dachu drewnianego kościółka. Wymieniono pokrycie dachowe z gontu. Oczyszczono, uzupełniono i zaimpregnowano konstrukcję więźby dachowej. Prace realizowała parafia systemem gospodarczym, przy częściowym dofinansowaniu WKZ.

Działdowo — kościół poewangelicki (obecnie katolicki) p.w. Św. Wojciecha, pierwotnie gotycki z XIV w., przebudowany w XIX i XX w. Przejęty przez Urząd Miejski w Działdowie, nie użytkowany i przewidziany do adaptacji na salę widowiskową Miejskiego Domu Kultury. W latach 1976, 1979 PP PKZ O/Gdańsk wykonały dokumentację przedprojektową (inwentaryzację konserwatorską, badania architektoniczne oraz 2 koncepcje adaptacji obiektu na wielofunkcyjny ośrodek kultury). W 1980 r. obiekt przejęty został na cele kultowe przez parafię rzymskokatolicką w Działdowie.

Działdowo — zamek, pierwotny wybudowano w 1306 r. Około 1340—1350 wzniesiono budynek główny. W latach 1376, 1383—1410 rozbudowywany. Zniszczony w 1520 r. Odbudowywany w latach

1520—1550. Restaurowany w 1731, 1750, 1770, 1783. Zdewastowany w XIX w., 1914—1915. Kolejne prace konserwatorskie przeprowadzono w latach 1937/1938, 1939/1940.

W latach 1976—1980 prowadzono prace budowlane (będące kontynuacją wcześniej rozpoczętych) przy wznoszeniu skrzydła biblioteki, zabezpieczenia dachu, sklepień i murów skrzydła gotyckiego oraz lica murów obronnych i baszty, zmierzające do restauracji i adaptacji domu głównego na muzeum i kawiarnię i dobudowy nowego skrzydła biblioteki (wykonawca PP PKZ O/Gdańsk). W 1978 r. wykonano projekt zabezpieczenia i konserwacji murów obronnych (PP PKZ O/Gdańsk — A. Macur) a w 1979 r. opracowano część projektu wystroju wnętrza (PSP Olsztyn — M.Skurpski).

Działdowo — pierwotny ratusz zbudowany w XIV w. Ulegał on wielokrotnie zniszczeniu (1657, 1794, 1914). Odbudowywany w latach 1733, 1796, 1916—1917, 1922—1923.

W 1978 r. PP PKZ—ZWMA w Henrykowie — Pracownie Ochrony Drewna Zabytkowego przeprowadziły badania stanu zawilgocenia oraz opracowały orzeczenie mykologiczne i projekt osuszenia obiektu. W 1980 r. PP PKZ O/Gdańsk prowadziły badania architektoniczne i opracowały inwentaryzację architektoniczno-konserwatorską.

Działdowo — kamieniczki staromiejskie, murowane z początku XIX w. W 1980 r. przeprowadzono remonty zabezpieczające i odnowienie elewacji 6 kamieniczek w Rynku. Wykonawcą były ekipy Spółdzielni Rzemieślniczej w Działdowie oraz miejscowe PGKiM.

Dzierzgowo — kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NP Marii wzniesiony w 1 połowie XVI w. Wielokrotnie restaurowany (1779, 1851, 1880). Uszkodzony w czasie II wojny światowej, odrestaurowany. W okresie sprawozdawczym staraniem parafii wykonano nową posadzkę kamienną z marmuru.

Gajówki (gm. Iłowo) — dwór murowany wzniesiony w końcu XIX w. W 1980 r. wykonano remont kapitalny. Wykonawcą była brygada budowlana RSP w Narzymiu, inwestorem zaś PGR Księży Dwór.

Gąsiorowo (gm. Świercze) — kościół filialny p.w. św. Mikołaja, drewn. z XVIII w. W latach 1977—1980 parafia w Strzegocinie przeprowadziła remont kapitalny kościółka w Gąsiorowie (reperacja więźby, wymiana gontu). Prace wykonano sposobem gospodarczym przy częściowym dofinansowaniu WKZ.

Gródki (gm. Płońnica) — stajnia murowana z końca XIX w. W 1979 r. wykonano remont kapitalny obiektu przeznaczonego na po-

trzeby gospodarcze Technikum Rolniczego. Wymieniono drewnianą konstrukcję dachu i stropu, stolarkę. Ułożono nowe ceramiczne pokrycie dachu. Odnowiono wnętrze i elewację. Prace wykonano sposobem gospodarczym przez ekipę indywidualną. Inwestorem było Technikum Rolnicze w Gródkach.

Grzebsk (gm. Wieczfnia) — kaplica p.w. Św. Leonarda, drewniana oktogonálna wystawiona zapewne w XVIII w. W 1980 r. parafia rzymskokatolicka w Grzebsku

5. LUBERADZ (gm. Ojrzeń) — Pałac w trakcie remontu (fot. K.Kaliściak 1979)

przystąpiła do remontu kapitalnego kaplicy. Sposobem gospodarczym wylano cokół fundamentowy, wymieniono część zniszczonych elementów więźby dachowej oraz deski podsufitki.

Roboty wykonano jednak niezgodnie ze sztuką budowlaną i zasadami konserwatorskimi.

Kisiny (gm. Działdowo) — kuźnia murowana z XIX w. W 1976 r. przejęta przez Urząd Miejski w Działdowie w celu urządzenia klubu „Ruchu”. W latach 1977—1980 przeprowadzono prace rekonstrukcyjne i adaptacyjne obiektu (budowlane i instalacyjne). Wykonawcą robót była Spółdzielnia Rzemieślnicza z Działdowa. Dokumentację projektową opracował inż. arch. Z. Marzyński. Inwestorem był Urząd Miejski w Działdowie.

Koźniewo Wielkie (gm. Sońsk) — dwór drewniany barokowy wzniesiony w 2 połowie XVIII w. użytkowany przez szkołę i klub GS.

W latach 1977—1978 PP PKZ O/Warszawa opracowało dokumentację historyczno-architektoniczną obiektu. W ramach dalszych opracowań przedprojektowych w latach 1979—1980 wykonano inwentaryzację

fotogrametryczną obiektu (PP PKZ O/Warszawa) i mapę sytuacyjno-wysokościową terenu parku (PPG—K z Warszawy), a PP PKZ O/Warszawa sporządziło inwentaryzację architektoniczno-konserwatorską detali oraz ekspertyzę geotechniczną.

Krasne — kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. wzniesiony w latach 1570—1575, przebudowywany w XVII, XVI-II w. Remontowany w latach 1826, 1841, 1870—1883, 1957, 1971.

Po przeprowadzeniu badań stanu zawilgo-

wo-funkcjonalny, przeprowadzono badania architektoniczne (wykonawca PP PKZ O/Warszawa).

Królewo (gm. Nowe Miasto) — kościół parafialny p.w. Św. Zygmunta, drewniany wybudowany w 1639 r., wielokrotnie przekształcany (1792, 1846, 1882, 1907 oraz 1938). Odnowiony w 1948 i 1961 r. W roku 1976 wykonano remont kapitalny obiektu z wymianą pokrycia dachowego z blachy cynkowej. Inwestorem zadania był WKZ. Natomiast w 1980 r. z inicjatywy parafii przystąpiono do kapitalnego remontu ścian. Wymieniono część szalunku i belek zrębowych. Prace wykonano sposobem gospodarczym.

Księży Dwór (gm. Działdowo) — pałac murowany wzniesiony w 2 połowie XIX w., własność kombinatu PGR.

W latach 1978—1979 Zakład Remontowo-Budowlany oraz Zakład Rolny w Księżym Dworze prowadziły roboty remontowe w pałacu (wnętrza, poddasze, dach, elewacja, stolarka i instalacje wewnętrzne). Prowadzono także prace renowacyjne na terenie parku (prace melioracyjne, oczyszczenie stawów, niwelacja terenu, nasadzenie zieleni). Projekt renowacji i zagospodarowania wykonał NOT—SITO z Warszawy Inwestorem był PGR Księży Dwór.

Luberadz (gm. Ojrzeń) — pałac murowany wzniesiony w 1789 r. według projektu arch. H. Szpilowskiego, przebudowany w XIX w., położony w otoczeniu parku nad rzeką Łydynią.

Do roku 1978 użytkowany przez ZUS w Warszawie, który wbrew przyjętym wcześniej zobowiązaniom odmawiał inwestycji. W 1978 r. pałac i park zostały przejęte przez Ministerstwo Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych na ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy. W tym też roku przeprowadzono badania mykologiczne (M.Czajnik), architektoniczne (M. Urbanowski), zaś w 1979 r. badania na występowanie polichromii we wnętrzach pałacowych (J. Szymczewski, M.Kozińska). W latach 1979—1980 prowadzono prace remontowe i renowacyjne w obiekcie (dokumentację projektową wykonało BPBO „Miastoprojekt Rzeszów” — gł. projektant K. Degórski) w następującym zakresie:

- remont drewnianej więźby dachowej,
- wzmocnienie i przemurowanie fundamentów,
- wymiana stropów nad parterem (staloceramiczny) i piętrem (Akermana),
- wyburzenie wtórnych ścianek działowych,
- wzmocnienie nadproży otworów zewnętrznych
- wzmocnienie bazy kolumny,
- demontaż stolarki i pieców kaflowych,
- rozebranie schodów głównych.

Wykonawcą powyższych prac było Mielec-

cenia, zleconych przez parafię w 1979 r., w roku 1980 również staraniem parafii przeprowadzono prace osuszeniowe murów przyziemia i krypty grobowej. Założono instalację elektroosmotyczną.

Krasne — podworski zespół gospodarczy z 2 połowy XIX w. W 1978 r. brygady remontowe PGR Krasne wykonały remonty budynków gospodarczych w d. zespole pałacowym (stajnia, ujeżdżalnia).

W latach 1979—1980 PP PKZ O/Warszawa prowadziło prace nad opracowaniem studium historyczno-architektonicznego założenia pałacowo-parkowego, obejmującego zabudowę gospodarczą (autor — M.Petsch).

Krasne — wieża przybramna wzniesiona w 3 tercji XIX w. według projektu budowniczego W. Rakiewicza, murowana. Wchodziła w skład zespołu rezydencjalnego.

W latach 1977—1979 opracowywano dokumentację na remont kapitalny i adaptację neogotyckiej wieży na Muzeum historii ruchu robotniczego im. M. Nowotki, następnie na Muzeum postępowych tradycji woj. ciechanowskiego. Sporządzono inwentaryzację, ekspertyzy techniczne obiektu, studium historyczno-architektoniczne założenia pałacowo-parkowego, szkic programo-

6. NIEWIKLA (gm. Sochocin) — Pałac w trakcie remontu (fot. K.Kaliściak 1980)

kie Przedsiębiorstwo Budowlane, natomiast PBP „Energopol” z Warszawy przeprowadziło renowację stawów. Inwestor — Ministerstwo Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych.

Lubowidz — kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja, drewniany wzniesiony w 1802 r. Restaurowany w latach 1860, 1937, 1966. W latach 1979—1980 dokonano kapitalnego remontu. Wymieniono oszalowanie zewnętrzne, ułożono nowe pokrycie blaszane na przybudówkach. Zabezpieczono całe pokrycie dachowe farbą antykorozyjną. Dokonano wymiany instalacji elektrycznych. Wymieniono część stolarki. Prace prowadziła parafia sposobem gospodarczym.

Mława — ratusz zbudowany 1782—1786, remontowany w połowie XIX w. W 1979 r. Spółdzielnia Rzemieślnicza z Mławy na zlecenie Urzędu Miejskiego w Mławie dokonała odnowienia elewacji.

Mława — spichlerz tzw. „Lelewelówka” (ul. Warszawska 44) wybudowany w końcu XVIII w. Restaurowany w latach 1955—1957.

W 1978 r. Urząd Miejski w Mławie wykupił zniszczony częściowo przez pożar zabytkowy spichlerz (służący potrzebom mieszkalnym) z rąk prywatnych, opracował wstępny plan zagospodarowania terenu i przekazał w użytkowanie oddziałowi PTTK w Mławie.

Wykonano ekspertyzę mykologiczno-budowlaną obiektu. W 1979 r. przystąpiono do odbudowy, kontynuowano w roku 1980 (wykonano sposobem gospodarczym przez ekipę prywatną).

Nacpolsk (gm. Naruszewo) — zespół podworski z 3 ćwierci XIX w. W 1980 r. grupa budowlana PGR Nacpolsk rozpoczęła pra-

ce remontowo - zabezpieczające obiektu przeznaczonego na potrzeby kulturalne i socjalne

Zakładu, poprzedzone opracowaniem dokumentacji projektowej (PP PKZ O/Warszawa).

7. PUŁTUSK — Kolegiata podczas powodzi (fot. W.Zawadzki 1979)

Narzým (gm. Iłowo) — kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela gotycki z końca XIV w. Odbudowywany po pożarze w końcu XV w. Przebudowany w początku XVI w. W latach 1978—1980 prowadzono prace projektowe na generalny remont i odrestaurowanie tego kościoła o dużych walorach stylowych (proj. M. Powązka).

Niewikla (gm. Sochocin) — zespół podworski z pałacym w stylu neorenesansu francuskiego z końca XIX w. W 1980 r. ekipa remontowa RSP w Niewikli podjęła prace remontowo-zabezpieczające w budynku pałacu. Dokonano również renowacji stawów.

Opinogóra — oficyna pałacowa wzniesiona około 1828 r. w stylu „gotyku romantycznego”. W 1940 r. dokonano przekształceń i usunięcia detalu neogotyckiego. W latach 1977—1980 prowadzono prace nad wykonaniem dokumentacji na remont kapitalny, restylizację i adaptację obiektu dla potrzeb Muzeum. Wykonano dokumentację historyczną, inwentaryzację, ekspertyzy techniczne, badania architektoniczne (Pracownia Projektowa PP PKZ O/Warszawa).

Opinogóra — domek z podcieniem, drewniany z 2 połowy XIX w. W 1977 r. budynek będący własnością Muzeum Romantyzmu w Opinogórze został przeniesiony i zrekonstruowany na nowym miejscu. Prace polegały na wykonaniu ścian zrębowych, słupów podcienia, stropu belkowego i więźby dachowej z drewna, osadzeniu wiernie odwzorzonej stolarki okiennej i drzwiowej, pokryciu dachu gontem podwójnym oraz wykonaniu robót związanych z adaptacją budynku na klub RSW „Prasa — Książka — Ruch” (wykonawca PGKiM Ciechanów). Inwestorem zadania było Muzeum Romantyzmu w Opinogórze przy częściowym dofinansowaniu WKZ.

Opinogóra — domek ogrodnika, drewniany z 2 połowy XIX w. Od roku 1977 prowadzono remont kapitalny obiektu (wykonawca Spółdzielnia Robót Budowlanych Specjalistycznych z Ząbek), przerwany przez wykonawcę bez zgody i powiadomienia inwestora (Muzeum i WKZ) w 1980 r. W omawianym okresie znacznie zaawansowano prace remontowe. Dokonano m.in. wymiany konstrukcji więźby dachowej, słomianego pokrycia na gont, futryn okiennych. Uzupełniono fragmenty zrębu ściennego. Rozbrano podłogi w pomieszczeniach.

Pułtusk — bazylika kolegiacka p.w. Zwiastowania NMP i Św. Mateusza wybudowana

Książka — Ruch" (wykonawca PGKiM Ciechanów). Inwestorem zadania było Muzeum Romantyzmu w Opinogórze przy częściowym dofinansowaniu WKZ.

Opinogóra — domek ogrodnika, drewniany z 2 połowy XIX w. Od roku 1977 prowadzono remont kapitalny obiektu (wykonawca Spółdzielnia Robót Budowlanych Specjalistycznych z Ząbek), przerwany przez wykonawcę bez zgody i powiadomienia inwestora (Muzeum i WKZ) w 1980 r. W omawianym okresie znacznie zaawansowano prace remontowe. Dokonano m.in. wymiany konstrukcji więźby dachowej, słomianego pokrycia na gont, futryny okiennych. Uzupełniono fragmenty zrębu ściennego. Rozebrano podłogi w pomieszczeniach.

Pułtusk — bazylika kolegiacka p.w. Zwiastowania NMP i Św. Mateusza wybudowana około 1443 r. Przebudowana około 1560 r. według projektu Jana Baptysty z Wenecji. Restaurowana 1613—1617, 1786, 1835. Uszkodzona w 1944 i 1945 r. Odremontowana w 1948 i 1966 r. W 1976 r. parafia przeprowadziła kapitalny remont dachu z pokryciem blachą miedzianą. W latach 1979 i 1980 prowadzono remont murów i sklepienia krypty oraz schodów głównych w prezbiterium zniszczonych podczas powodzi, wymieniono główne piony instalacji elektrycznej, wyprofilowano spadki terenu i ułożono chodnik wokół kościoła. Prace te parafia wykonała sposobem gospodarczym.

8. PUŁTUSK — Rynek podczas powodzi (fot. CAF 1979)

Pułtusk — kaplica Noskowskiego przy kolegiacie, renesansowa wzniesiona w 1554 r. W 1979 r. wykonane zostały prace budowlane dotyczące zabezpieczenia konstrukcyjnego renesansowej kopuły kaplicy (m.in. oczyszczono pęknięcia, wypełniono szczeliny zaprawą wapienną, ułożono izolację oraz szlichty). Wybrukowano także opaskę wokół muru zewnętrznego kaplicy umożliwiającą odprowadzenie wód opadowych od obiektu. Inwestorem był WKZ, wykonawcą zaś PP PKZ O/Warszawa.

Pułtusk — plebania przy bazylice pochodząca z początku XVI w., przebudowana w początku XIX w. W 1979 r. miejscowa parafia dokonała odnowienia zalanych przez powódź pomieszczeń mieszkalnych na parterze. Prace wykonano sposobem gospodarczym.

Pułtusk — kościół poreformacki p.w. Św. Józefa wybudowany dla zakonu reformatów w 1648 r. z fundacji Wojciecha Wessla. Przebudowany w XIX w. (kruchta) oraz w 1906 r. Uszkodzony powodzią w 1961 i 1979 r.

W 1979 r. z inicjatywy parafii odnowiono elewacje kościoła. Odmalowano ściany i sklepienia we wnętrzu, przywracając oryginalną dekorację stiukową i kolorystykę w kaplicy. Poddano konserwacji stolarkę wewnętrzną (ołtarze, ławki, prospekt organowy). Przełożono zniszczoną posadzkę kamienną w kaplicy. Pomalowano stolarkę okienną i drzwiową. Odbudowano parkan mury wokół kościoła. Wykonawcą

robót budowlanych była Rzemieśnicza Spółdzielnia z Pułtuska, renowacji wnętrza dokonała ekipa indywidualna z Tamowa.

Pułtusk — plebania poklasztorna przy kościele p.w. Św. Józefa zbudowana w 1640 r. przez Wojciecha Wessla, przebudowana w 2 połowie XIX w.

W 1979 r. odnowiono elewacje. Wykonano roboty malarskie, naprawy podłóg i instalacji grzewczych w pomieszczeniach. Prace te na zlecenie parafii wykonała Rzemieśnicza Spółdzielnia z Pułtuska.

Pułtusk — kościół pobenedyktyński p.w. Św. Piotra i Pawła. Pierwotny (drewniany) kościół powstał w związku ze sprowadzeniem Jezuitów w 1566 r., lecz spłonął w 1646 r. Został odbudowany jako murowany. Od 1773 r. w posiadaniu benedyktynów. Ponownie spłonął w 1875 r. Po odbudowie zniszczony w 1944/1945. Po wojnie odbudowany. Od roku 1978 prowadzono kapitalny remont tej bardzo zniszczonej świątyni. Wykonywano prace dachowe, elewacje, wzmocniono spękane mury. Odnowiono chóry boczne (podłogi, tynki, malowanie) i klatki schodowe we wieżach. Naprawiono i otynkowano murowane ogrodzenie kościoła. Wykonawcą robót realizowanych częściowo sposobem gospodarczym była Spółdzielnia Rzemieśnicza z Pułtuska. Przeprowadzono również pełną renowację wnętrza (malowanie ścian i sklepień, konserwacja stolarki) ołtarze, ławki, naprawa posadzki (wykonawca ekipa prywatna z Tarnowa). Inwestor — Parafia.

prace przerwano, w związku z przeniesieniem mocy przerobowych na obiekty zalane przez powódź. Prace projektowe wykonało PP PKZ O/Warszawa. Inwestor — Archiwum Państwowe m. st. Warszawy.

Pułtusk — zamek, dawna rezydencja biskupów płockich, później siedziba władz państwowych, wybudowany prawdopodobnie w XV w., rozbudowywany w latach 1523—1535. Wielokrotnie restaurowany (XV, XVII, XVIII, XIX w.). W początku XVII w. zbudowano murowany most arkadowy. W 1974 r. obiekt przekazano Towarzystwu „Polonia” na Dom Polonii. W latach 1977—1980 prowadzono prace remontowo-budowlane (w skrzydle zachodnim, wschodnim i na dziedzińcu) związane z adaptacją obiektu na Centrum „Polonii” (generalny wykonawca PP PKZ O/Warszawa). Dokonano m.in. wyburzenia i wykonania nowych ścianek wewnętrznych, wymiany stropów drewnianych na staloceramiczne, rozbiórki więźby i pokrycia ceramicznego, rozbiórki podłóg i posadzek, pogłębienia piwnic, wzmocnienia ścian przyziemia, montażu stalowej konstrukcji dachu z pokryciem dachu papą, wymurowania wieży.

Równoległe z pracami budowlano-konserwatorskimi prowadzono prace dokumentacyjne i projektowe. PP PKZ O/Warszawa (gf. projektant H. Kossuth) wykonały dokumentację techniczną (projekty architektoniczne, konstrukcyjne, instalacji wewnętrznych, zamienne oraz aranżacji wnętrz), badania architektoniczne i malarskie. Powstał również projekt zagospodarowania otoczenia Zamku (wykonawca WBP w Warszawie).

Pułtusk — zespół zabudowy staromiejskiej XVI—XIX w. W 1976 r. wykonano projekt rewaloryzacji zabytkowego zespołu staromiejskiego (wykonawca IPRA Politechniki Warszawskiej). W latach 1979—1980 prowadzono prace nad wykonaniem studium zawilgocenia i projektów osuszania zabytkowych budynków staromiejskich (wykonawca POB—ZBRPKZ), a ponadto zlikwidowano szkody wyrządzone przez powódź na około 30 obiektach (wykonawca PBK w Pułtusku, Mławie, Płońsku, rzemieślnicy prywatni). W okresie tym wykonano również roboty zabezpieczające, modernizacyjne i renowacyjne w ramach potrzeb bieżących na 21 budynkach (m.in. w Rynku, ul. P. Skargi, Wolności, Armii Czerwonej, Staszica, Słowackiego).

Pułtusk — kamienica, ul. Rynek 3 z 1829 r., odbudowana w 1950 r.

W latach 1979—1980 w ramach realizacji Uchwały Rady Ministrów w sprawie usuwania zniszczeń wyrządzonych przez powódź POB ZBRPKZ O/Warszawa wykonały osuszania kamienicy metodą elektroosmotyczną.

9. PUŁTUSK — Fragment rynku, podczas powodzi (fot. W. Zawadzki 1979)

Radzanów — synagoga murowana z 2 połowy XIX w. W latach siedemdziesiątych wykorzystywana jako magazyn artykułów technicznych, następnie przeznaczona (po odbudowie i adaptacji) na bibliotekę. W latach 1979—1980 PP PKZ O/Warszawa wykonały inwentaryzację architektoniczno-konserwatorską z detalami, studium programowe oraz projekt techniczny odbudowy i adaptacji. Wykonano również inwentaryzację fotogrametryczną obiektu (PPGK z Warszawy).

Ratowo (gm. Radzanów) — dzwonnica przyklasztorna z połowy lub 2 połowy XVIII w. W latach międzywojennych wymieniono oszalowanie.

W 1980 r. Zgromadzenie ss. Misjonarek w Ratowie przy częściowym dofinansowaniu WKZ przeprowadziło sposobem gospodarczym remont kapitalny obiektu (wymiana zniszczonych elementów konstrukcyjnych i oszalowania, ułożenie nowego pokrycia dachowego z dranic, impregnacja drewna).

Sońsk — kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego, murowany, wzniesiony w latach 1904—1905. Uszkodzony i remontowany w 1945 r.

W latach 1978—1980 realizowano odbudowę wieży neogotyckiego kościoła (odbudowa hełmu, wykonanie pokrycia miedzianego). Wykonawstwo sposobem gospodarczym przez miejscową parafię.

Strzegocin (gm. Świercze) — kościół parafialny p.w. MB Szkaplerznej, barokowy z XVIII w. o bardzo bogatym wnętrzu z polichromią.

W latach 1978—1980 miejscowa parafia przy częściowym dofinansowaniu WKZ prowadziła kapitalny remont obiektu. Dokonano m.in. remontu więźby dachowej, impregnacji drewna, ułożenia pokrycia z blachy, wymiany zniszczonych okien drewnianych na stalowe o identycznych podziałach. Prace wykonano sposobem gospodarczym.

Szeńsk — zamek wzniesiony w 2 ćwierci XVI w. W XVIII w. znajdował się w stanie daleko posuniętego zniszczenia. W XIX w. przebudowany na dwór klasycystyczny. W 1948 r. zniszczony pożarem, od tego czasu w ruinie. W latach 1979—1980 opracowano studium historyczno-architektoniczne ze-

spółu zamkowego (wykonawca PP PKZ O/Warszawa). Sporządzono również mapę sytuacyjno-wysokościową terenu parku zamkowego (wykonawca WBG O/Mława).

Ślubowo (gm. Sońsk) — zespół podworski (dwór w otoczeniu parku krajobrazowego z 1 połowy XIX w.).

W latach 1979—1980 opracowano dokumentację historyczno-architektoniczną obiektu (wykonawca PP PKZ O/Warszawa).

Uniszki Zawadzkie (gm. Wieczfnia) — dwór drewniany wzniesiony w 4 ćwierci XVIII w. W latach 1977—1978 PP PKZ O/Warszawa opracowały dokumentację historyczno-architektoniczną obiektu.

Wieczfnia Kościelna — kościół parafialny p.w. Św. Stanisława Biskupa zbudowany w początku XX w. Uszkodzony w czasie działań II wojny światowej, murowany.

W latach 1978—1979 odbudowano zniszczoną podczas wojny wieżę kościoła (rekonstrukcja hełmu z zastosowaniem konstrukcji stalowej, pokrycie blachą cynkową). Prace wykonała parafia sposobem gospodarczym.

ZABYTKI RUCHOME

Bogurzyn (gm. Wiśniewo) — kościół parafialny — obraz Św. Józefa.

W 1979 r. na zlecenie parafii przeprowadzono konserwację XVIII-wiecznego obrazu Św. Józefa z wnętrza kościoła parafialnego. Wykonawcą był L. Accordi z Olsztyna.

Ciechanów — kościół farny — polichromia.

W związku z nową aranżacją kaplicy północnej kościoła farnego odnowiono polichromię ścian i sklepień z I ćwierci XX w. Oczyszczenie powierzchni i wypunktowanie ubytków malarskich przeprowadzili małż. Pomykałowie z Krakowa. Inwestorem była parafia.

Dzierzgowo — kościół parafialny — wystrój wnętrza.

W 1978 r. dokonano konserwacji wystroju wnętrza kościoła. Renowacji poddano ołtarz w kaplicy, ambonę, chór organowy, feretrony, obrazy olejne. Wykonano także nową polichromię w kaplicy (a w poprzednim roku w nawie). Autorem malowideł jest prof. T. Pabisiak z Krakowa, konserwacji elementów wystroju i wyposażenia — małż. Pomykałowie z Krakowa. Inwestorem była parafia.

Gołotczyzna (gm. Sońsk) — muzeum — zbiór listów muzealnych. W 1980 r. przeprowadzono konserwację zbioru listów Aleksandra Świętochowskiego w Muzeum w Gołotczyźnie, zawierające pisma odręczne i maszynowe w ilości około 600 sztuk. Wykonawcą była Pracownia Konserwacji Papieru i Skóry PP PKZ O/Toruń, inwestorem

WKZ.

Lekowo (gm. Regimin) — kościół parafialny — wystrój wnętrza.

W 1979 r. dokonano renowacji wystroju plastycznego i wyposażenia wnętrza drewnianego kościoła parafialnego z XVIII w. Odnowiono malowidła ściennie o charakterze ludowym oraz ołtarze, ambonę, chrzcielnicę, prospekt organowy, ławki, konfesjonały. Wykonawcą prac konserwatorskich był malarz-złotnik P. Warzyński z Augustowa.

Mława — elewacje secesyjne.

W roku 1980 prowadzone były prace konserwatorskie przy wystroju sztukatorskim elewacji 4 kamienic secesyjnych (ul. Stary Rynek 6, Żwirki 11, Żeromskiego 4 oraz 1 Maja 7). Jednak w omawianym okresie skoncentrowano prace na najbogatszej artystycznie kamienicy przy ul. Stary Rynek 6. Kierownikami ekipy konserwatorskiej SP-TAP „Plastyka” z Warszawy była K. Trzeciak. Inwestor WKZ.

Opinogóra — nagrobki na cmentarzu.

W latach 1978—1980 ekipa konserwatorska SPAP „Plastyka” z Warszawy pod kierunkiem mgr K. Trzeciaka prowadziła prace konserwatorskie związane z renowacją zespołu (27 szt.) XIX-wiecznych nagrobków cmentarnych o różnych wartościach stylowych (z elementami kamiennymi, betonowymi oraz metalowymi) ludzi związanych z otoczeniem rodziny Krasińskich. Inwestorem zadania był WKZ.

Opinogóra — obrazy muzealne.

W 1980 r. przystąpiono do konserwacji 8 portretów ze zbioru Krasińskich w Muzeum Romantyzmu, spośród których 6 przekazanych zostało tej placówce w roku poprzednim decyzją MKiS z zakupu Muzeum Narodowego w Warszawie. Wykonawca SPTAP „Plastyka” w Warszawie, autor — R. Bielecki, inwestor — WKZ.

Pułtusk — Bazylika — wyposażenie wnętrza.

W okresie obejmującym niniejsze sprawozdanie dokonano konserwacji wielu obiektów z tej świątyni, w tym część w ramach realizacji Uchwały RM w sprawie likwidacji skutków powodzi. Konserwacji poddano m.in.:

— bardzo zniszczony XVII-wieczny ołtarz barokowy Św. Mateusza (wykonawca M. Żółątek, inwestor — parafia),

— późnobarokowy ołtarz boczny p.w. Serca Jezusowego, drewniany, rzeźbiony i złotony z I połowy XVIII w., z 3 obrazami olejnymi na płótnie oraz 8 na blasze (wykonawca PP PKZ O/Poznań),

— późnorenesansowy ołtarz boczny drewniany, rzeźbiony, złotony, polichromowany p.w. Św. Jana Chrzciciela z częścią główną manierystyczną z przełomu XVI i XVII w.,

nastawą górną z końca XVII w. oraz rzeźbą z XVIII w., z obrazem centralnym z XVI/XVII w. malowanym techniką olejną na płótnie, 7 obrazami na desce z tego okresu oraz XVIII-wiecznym obrazem w zwieńczeniu (przeprowadzona przez PP PKZ O/Wrocław),

— 2 obrazy olejne na płótnie: odnaleziony na strychu renesansowy obraz z XVI/XVII w. (?) ze sceną *Wniebowzięcia NMP* oraz XIX-wieczny portret oficera (wykonawca T. Bielecki, inwestor — parafia),

— 3 obrazy olejne na płótnie: *Chrystus przed Piłatem* z XVIII w., *Chrystus Ukrzyżowany* z XVIII w. i *Pietà* z 2 połowy XIX w., rozmieszczone na ścianach świątyni (wykonawca „Plastyka” — J. Wardzyński i J. Powązka),

— intarsjowana XIX-wieczna szafka zegarowa w stylu angielskim (wykonawca PP PKZ — ZWMA Henryków).

— barokowe epitafium *Aleksandra Żaluskiego*, drewniane, bogato rzeźbione, polichromowane i złotone z 1720 r. z 2 tablicami marmurowymi (płaskorzeźbą figuralną zmarłego biskupa i tablicą inskrypcyjną) (wykonawca ASP w Warszawie — zespół kierowany przez F. Kędziora),

— barokowe epitafium drewniane *Ludwika Żaluskiego*, bogato rzeźbione, polichromowane i złotone z lat 1722—1725 z 2 tablicami marmurowymi (płaskorzeźbą figuralną zmarłego biskupa oraz tablicą inskrypcyjną) — wykonawca SPTAP „Plastyka” w Warszawie — zespół pod kierunkiem M. Rymaszewskiej,

— barokowe epitafium drewniane *Katarzyny z Olszowskich Żaluskiej*, bogato rzeźbione, polichromowane i złotone z około 1720 r. z 2 tablicami marmurowymi (płaskorzeźbą figuralną zmarłej oraz tablicą inskrypcyjną) — wykonawca SPTAP „Plastyka” — zespół pod kierunkiem J. Powązki,

— barokowy feretron drewniany z XVIII w., rzeźbiony, polichromowany i złotony z XVII-wiecznym obrazem dwustronnym, malowanym na desce przedstawiającym *Matkę Boską z Dzieciątkiem* oraz *Dzieciątka Jezus w mandorli* — wykonawca SPTAP „Plastyka” — J. Wardzyńska.

Pułtusk — kaplica Noskowskiego w Bazylice — polichromia, rzeźby.

W omawianym okresie prowadzono prace związane z konserwacją polichromii renesansowej na kopule, bębnie z gzymsem oraz żaglach kaplicy. Przeprowadzono zabiegi przy oczyszczaniu powierzchni malowideł, usuwaniu przemalowań, wykwitów, pleśni oraz starych kitów, zakładaniu nowych kitów i łat. Wykonywano zastrzyki wzmacniające tynki. Utrwalano freski poprzez punktowanie drobną kreską. Uzupełniano ubytki tynków wapiennych (wykonawca PP PKZ O/Warszawa). Ponadto PKZ O/Warszawa wykonała w czynie społecznym

zabiegi zabezpieczające przy poważnie zniszczonym w trakcie powodzi ołtarzu oraz 2 rzeźbach złoconych i polichromowanych.

10. Sońsk - Kościół parafialny

Pułtusk — kościół Św. Krzyża — polichromia.

W 1979 r. dokonano zabezpieczenia relikwii polichromii ściennej o tematyce figuralnej z II ćwierci XVI w. Oczyszczono powierzchnię malowideł i „podklejono” silnie odwarstwione tynki. Wykonawcą prac konserwatorskich była M. Rymaszewska, inwestorem — parafia. W 1980 r. PP PKZ O/Warszawa przystąpiły do opracowania dokumentacji historycznej relikwii polichromii z I połowy XVI w.

Pułtusk — Biblioteka miejska — obrazy.

W 1980 r. przeprowadzono konserwację 3 obrazów sztalugowych (olej, płótno) z końca XIX w., pędzla Franciszka Kostrzewskiego: *Polowanie*, *Odoczynek na polowaniu* i *Zabawa w parku* (wykonawca SPTAP „Plastyka” — R. Bielecki).

Pułtusk — Muzeum Historyczne — muzealia.

W latach 1976—1977 dokonano konserwacji 9 portretów olejnych sztalugowych ze zbiorów Muzeum Historycznego (wykonawca SPTAP „Plastyka” autor T. Romanowski) oraz w latach 1977—1979 siedmiu XVIII-wiecznych obrazów o tematyce sakralnej, związanej z zakonem benedyktyńskim (wykonawca „Plastyka” — R. Bielecki).

Bożena Siemionko